
HYVÄKSI TUTKIJAKSI JA OPETTAJAKSI



PÄIVI MÄKELÄ & HELI VALTONEN

Historiantutkimusta opettelemassa

Historia-alan tutkijankoulutuksen tarpeita ja ongelmia

Monet historian jatko-opiskelijat ja koulutuksesta vastaavat jakavat ajatuksen siitä, että tutkijankoulutusta tulisi kehittää ja tehostaa. Yksi kehittämistyön ongelmista on ollut se, että jatko-opiskelijat eivät ole riittävästi ja selkeästi tuoneet omia koulutus- tarpeitaan esiin. Päivi Mäkelä ja Heli Valtonen käsittelevät teemoja, jotka heidän mielestään ovat historiantutkimuksellisen ammattitaidon karttumiselle välttämättömiä mutta koulutuksessa liian vähän huomioituja. He esittävät myös muutamia konkreettisia ehdotuksia tutkijankoulutuksen järjestämiseksi.

■ ”Hyvän historioitsijan erottaa huonosta se, että hän korjaa virheitään eli konstruoi parempia teorioita, konteksteja ja metodeja.”¹

Myös hyvän tutkijankoulutuksen ominaisuus on se, että se pyrkii jatkuvasti uudistumaan. Tutkijankoulutus ja sen organisointi on haastavaa, koska jo itse historiantutkimusprosessi on luonteeltaan sangen kokonaisvaltainen. Tutkimuskohde, tutkimuskysymys, metodit, teorit sekä tulkinnot ja esitys muodostavat toisiinsa kietoutuvan

kokonaisuuden, jossa prosessin eri vaiheet ovat keskenään hermeneuttisessa vuorovaikutuksessa. Tutkijalla on tässä prosessissa aktiivinen rooli tiedonmuodostajana. Hän tarvitsee teknisen osaamisen lisäksi myös näkemystä, kootakseen nämä tutkimuksen eri elementit ymmärrettäväksi ja hyväksyttäväksi kokonaisuudeksi.

Jatko-opiskelijoihin kohdistuu ristiriitaisia odotuksia. Yhtäältä heidän tulisi valmistua nopeasti ja tehokkaasti, toisaalta olla väitellyään hyvin monipuolisia ja joustavia tieteen kentillä toimijoita. Jälkimmäisen tavoitteen saavuttamisessa työläintä mielestämme on omaa tieteenalaa sekä henkilökohtaista tutkijaidentiteettiä koskevan näkemyksen sekä tutkijan teknisten ja älyllisten taitojen kehittäminen. Väitöskirjatyötään tekevä joutuu ensimmäistä kertaa toden teolla pohtimaan monia hyvin perustavaa laatua olevia kysymyksiä, kuten omaa tiedonkäsitystään tai suhdettaan oman alan traditioihin.

Oma-aloitteisuus, itsenäisyys ja aktiivisuus ovat tässä oppimisprosessissa välttämättömiä ehtoja. Meidän ja monien muiden jatko-opiskelijoiden näkemyksen mukaan historia-alan perustutkinnoissa ja jatkotutkintojen ohjauksessa tulisi kuitenkin antaa nykyistä enemmän tutkijantaitoon ja sen kehittämiseen liittyviä resursseja ja välineitä.² Jatko-opiskeluvaiheessa tutkimustyötä hidastaa se, että monia perusvalmiuksia joutuu opettelemaan ilman riittävää tukea. Siksi tutkijankoulutuksen tehostaminen edistää pitkällä tähtäimellä myös määrällisten tavoitteiden saavuttamista. Tutkimusta on helpompi tehdä silloin kun tutkimustoiminnan laadulliset tavoitteet ovat selkeät.

Myös siitä, mitä asioita historiantutkimuksessa arvostetaan ja millaisilla kriteereillä tutkimusta arvioidaan, tulisi käydä jatkuvaa keskustelua. Tavoitteiden selkeyttäminen ja vakiinnuttaminen toiminnan pohjaksi antaa edellytykset tutkimuksen laadun kohottamiseen ja korkean laadun ylläpitämiseen. Tämä saattaisi vähentää painetta ja ongelmia myös jatkokoulutettavien sisäaunotossa. Arviointikriteerien ja arvostusten selkeä tuominen julki lisää myös tutkijaksi koulutautuvan oikeusturvaa. Niin ikään tutkimusta rahoittavilla tahoilla on oikeus edellyttää, että tulevat tutkijat hallitsevat tutkimustyönsä.

Esitämme kahden jatkokoulutettavan näkemyksiä tutkijantaitojen kehittämisen kannalta tärkeistä, mutta samalla työläistä ja ongelmallisista, teemoista ja tutkimusprosessin vaiheista. Lopuksi pohdimme muutamia mahdollisuuksia tutkijankoulutuksen tehostamiseen.

Tutkijankoulutuksen, tutkimusprosessin ja samalla koko alamme keskeisinä alueina pidämme oman ja lähitieteenalojen traditioihin ja ominaispiirteisiin perehtymistä, kontekstoinnin ja itsereflektion taitoa, kykyä kriittiseen lukemiseen ja kirjoittamiseen sekä ammattitaidon lisäämistä niin metodologisten kysymysten ratkaisemiseen kuin analysointiin ja tulkintaan. Näistä teemoista ja niihin sitoutuvista tutkimusnäkemyksistä ammattikuntamme ei voine keskustella liikaa.

Kartoituksemme ei ole kattava tarvelista jatkokoulutuksen kehittämiseen. Olemme kuitenkin vakuuttuneita, että jo esiin nostamiemme teemojen prosessoinnin tehostaminen koulutuksessa antaisi selkeästi nykyistä paremman varustuksen tutkijanjuralle. Monia tärkeitä aspekteja jää jatkokeskustelun varaan. Ilman koulutettavien selkeitä viestejä tarpeistaan ei alan tutkijankoulutuksen kehittäminen voi mennä toivotulla tavalla eteenpäin.

Oman ja lähitieteenalojen traditioiden tuntemus

”Täytyyhän toki historiatieteen ensimmäisenä tunnustaa ja tuntea oma historiallisuutensa, soveltaa käyttämäänsä tutkimustapaa

myös itseensä ja vetää siitä – mikäli mahdollista – tieteenalansa teoreettisia perusteita ja käytännön tutkimustyötä koskevia johtopäätöksiä.”³

Historiografian hyödyt tutkimustyön opettamisessa ja oppimisessa eli ammattitaidon monipuolisessa kehittämisessä ovat monenlaisia. Sen läpi on mahdollista analysoida historiantutkimuksen luonnetta ja suhteuttaa sitä yleisiin tieteenhistoriallisiin virtauksiin tai tarkastella teoreettisia, metodisia, kysymyksenasettelua, lähdepohjaa jne. koskevia valintoja ja valitsemisen tapoja.

Tutkimuskirjallisuuden asettaminen niin tieteensisäisiin kuin tieteenukoisiinkin yhteyksiinsä auttaa arvioimaan aiemman tutkimuksen tuottaman tiedon luonnetta. Historiografisten vaiheiden tuntemus on tärkeää tutkimuskirjallisuuden hyödyntämisessä ja helpottaa myös oman työn ominaispiirteiden ja ehdollistumien tunnistamista. Omaan aikaansa etäisyyden ottamista ja omaa työprosessiaan koskevien kysymysten muodostamista voi edistää tutustumalla menneen tutkimusympäristön piirteisiin ja vaikutuksiin aiempaan tutkimukseen.

Historiografia muistuttaa myös historiallisen tiedon suhteellisesta luonteesta, tulkinnallisesta tuottamisprosessista ja liittymisestä yleisiin tieteenhistoriallisiin virtauksiin. Tulkintojen vaihteluvälit muuttuvat, mutta eivät mielivaltaisesti. Koulukuntaerojen lisäksi voi kiinnittää huomiota ammattikunnan yhteisesti jakamaan ainekseen ja hahmottaa sen avulla historiallisen ajattelutavan peruspiirteitä ja historiantutkijoita oman alansa tuotteina.

1. Markku Hyrkkänen (2002) *Aatehistorian mieli*, Jyväskylä: Vastapaino, 226.

2. Tekstin voi halutessaan nähdä jatkoksi *Historiallisessa Aikakauskirjassa* (2/2002, 3/2002) käytyyn keskusteluun. Kiitämme lukuisia kollegoja kommenteista.

3. Matti Männikkö (2002) 'Historiografia opetuksen apuvälineenä – Kokemuksia historianopetuksesta Turun yliopistossa vuosina 1968–2000', teoksessa Meri Heinonen et al. (toim.), *Dialogus – Historian taito*, Turku: Kirja-Aurora, 20. Historiografian hyödyntämistä koskeva esityksemme pohjautuu tähän Männikkön artikkeliin, joka on oivallinen esitys myös historiografisen opetuksen kytkemisestä tutkimustyön valmiuksien välittämiseen.

Myös historian tutkimuksen otteen vertailu lähitieteiden toimintatapoihin selkeyttää tutkijan käsityksiä omasta tieteenalastaan ja ammatti-identiteetistään. Voidakseen ymmärtää oman alansa erityispiirteitä sekä alan ja tutkijan omaa kontribuutiota tutkimukselle, on hyvä tutustua muiden alojen tapoihin lähestyä samoja aiheita. Vuorovaikutus lähitieteenalojen kanssa on usein myös eräänlaista rajankäyntiä, jossa tieteenalojen ominaispiirteitä tuotetaan ja uusinetaan hyödyntämällä uusia vaikutteita ja ideoita puolin ja toisin. Koska historian tutkimus on aiheiltaan ja siten myös lähestymistavoiltaan hyvin laaja ja heterogeeninen ala, ovat historioitsijat kuten kaikki ihmistä, yhteiskuntaa ja kulttuuria tarkastelevat tutkijat sangen riippuvaisia muiden alojen lähestymistavoista ja tutkimustuloksista.

Kontekstointi ja itsereflektio

Monitieteisyydellä on ratkaiseva merkitys myös kontekstoinnin onnistumisessa. Kontekstin rakentaminen on keskeinen, monimutkainen ja vaativa osa historian tutkimusprosessia. Sen tavoitteena on asettaa tutkittava ilmiö osaksi laajempia yhteyksiä. Relevantin ja merkityksellisen kontekstoinnin rajat ovat ”historioitsijan tiedon, järjen ja varsinkin mielikuvituksen rajoja”. Primääriä kontekstia ei ole, vaan se on aina tutkimustulos. Tutkijan on kyettävä konstruimaan konteksti relevantiksi ja tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaiseksi. Tarkoituksenmukaisuus määrittyy suhteessa tutkimuksen kohteeseen (aihe) ja kysymyksenasetteluun (näkökulma).⁴

Rakentaessaan monipuolista kontekstia tutkijan tulee kyseenalaistaa ja koetella omia ajatuksiaan tutkittavasta ilmiöstä. Tutkijan on kysyttävä itseltään, millaisia ulottuvuuksia tutkimusasetelmassani ylipäänsä voisi olla. Ilman tietämystä muiden alojen tutkimustilanteesta tämä ei onnistu. Kontekstin eli yhteen kudottujen relevanteiksi koettujen asioiden ja ilmiöiden piirin tulisi olla harkittu, perusteltu ja tutkimukseen räätälintyönä tehty kokonaisuus.

Kuten varsinkin kirjallisuustieteen viimeaikaisessa kontekstikeskustelussa on paino-

tettu, tutkimuksen tärkein konteksti on tutkija itse.⁵ Tällöin hyvin tärkeäksi kontekstin rakentamisen osaksi tulee (itse)reflektio, johon kannustamisen tulisi olla tutkijankoulutuksen keskeisimpiä lähtökohtia. Tarkoitamme sillä kriittistä pohdintaa, jota tutkija käy itsensä kanssa omasta suhteestaan omaan tieteenalaansa sekä tieteeseen ylipäänsä. Se on toisin sanoen analyysin tekemisen edellytysten ja perusteiden pohtimista. Sen tärkeimpänä päämääränä on niiden seikkojen tiedostaminen, jotka ohjaavat tutkijaa tutkimusprosessissa ja tulkintojen tekemisessä. Reflektointi on ainakin omalla kohdallamme osoittautunut yhdeksi tärkeimmistä työkaluista, sillä se on myös tapa hallita epävarmuutta, joka seuraa historiallisen tiedon määrää ja laatua koskevista ongelmista.

Tutkijan tulee olla tietoinen yhtä hyvin omasta tiedonkäsityksestään ja tiedonintressistään, suhteestaan tieteenalaansa sekä muuhun tieteen kenttään kuin omasta maailmanhahmottamistavastaan voidakseen tehdä tulkintoja menneisyydestä. Lisäksi historioitsijan tulisi selvittää itselleen suhteensa menneisyyteen ja tutkimusaiheeseensa. Tutkijan on myös mietittävä tavoitteitaan ja motiivejaan tutkimuksen suhteen. Väitöskirjaansa tekeväälle haaste on kova, sillä hän joutuu yhtä aikaisesti kamppailemaan näiden lisäksi myös monien muiden kysymysten kanssa.

Kriittisen lukemisen ja kirjoittamisen taito

”Käsitys tieteellisen tekstin uskottavuudesta, siitä että teksti otetaan vakavana ja tieteellisenä, liittyy kiinteästi epäpersoonalliseen kerrontaan... Tutkija pyrkii olemaan ’näkyvätön käsi’, joka järjestää historian palaset kohdalleen.”⁶

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa kohteet ovat usein konstruoituja: esimerkiksi sosiaalisella liikkuvuudella tai luokkarakenteella ei ole reaalia maailmassa mitään selkeästi identifioitavaa kohdetta.⁷ Tällöin on helppo huomata vaatimukset tutkittavan ilmiön käsitteellisen määrittelyn tarkkuudesta. Samat ongelmat ovat nousseet yhä enemmän esiin myös historian tutkimuksen

piirissä ja lisänneet tarvetta tuoda tutkimusprosessi julki.

Monimutkaista sosiaalista todellisuutta ja monitahoisia ilmiöitä käsittelevä historian-tutkimus operoi hyvin pitkälti kielen varassa. Sen lisäksi, että tutkijan lähdeaineistoissa kielelliset esitykset painottuvat, historioitsija myös tuo julki tutkimuksensa ja sen tulokset sekä alistaa ne keskusteluun kielellisen esityksen välityksellä. Esitystavalla sekä kielellisillä ja käsitteellisillä valinnoilla on siten suuri merkitys tutkimuksen tulosten ja tutkijan näkemysten välittymisessä yleisölle. Kriittisen, ilmaisulle ja käsitteille herkän luku- ja kirjoitustaidon kehittäminen on siten tärkeää.

Parhaimmillaan tutkimusraportti välittää hyvin monitasoista ainesta: asiasubstanssin ja tulkintojen lisäksi teksti antaa tietoa päätelmärakenteista ja argumentointitavasta, tutkijan osuudesta, tutkimusprosessin vaiheista jne. Entistä parempi tieteellisen kirjoittamisen taito auttaa samalla myös muiden tutkimusten lähtökohtien ja ehdollistumien tunnistamista ja luentaa. Hyvän tutkimustekstin tuottaminen on erittäin vaativa monitasoinen kognitiivinen prosessi. Historiantutkimuksen tapauksessa tulisi yhdistää luettavaksi ja arvioitavaksi kokonaisuudeksi mm. erilaiset aikatasot, kontekstin osat ja väistämättä kaikkeen tutkimukseen sisältyvien teoreettisten lähtökohtien käsittely.

Harjaantuminen analyysin tekoon ja tulkintaan

”One can hardly describe anything without at least implicit theory.”⁸

Kuvatessamme ja selittäessämme ilmiötä nojaamme aina joihinkin olettamuksiin ja lähtökohtiin. Ne perustuvat erilaisiin kategorisointeihin, käsitteellistykseen ja muihin ennako-odotuksiin.⁹ Näiden lähtökohtien pohtiminen sekä tuominen julki ja alistaminen lukijan arvioivalle katseelle on osa tutkimus- ja kirjoittamisprosessia. Tutkijan tulee kyetä hahmottamaan tutkimuksensa laajemmat tieteelliset yhteydet ja käsitteellistämään tutkimaansa.

Parhaimmillaan pyrkimys ymmärtää oman tutkimuksen lähtökohtia ja vahvasti

käsitteellistää niitä pakottaa tutkijan selvittämään suhdettaan tieteenalaansa ja tiedonkäsitykseensä sekä muuhun tutkimuksen kenttään. Reflektointiprosessi ja tutkimus (teoreettisine) lähtökohtineen ovatkin parhaimmillaan vahvassa keskinäisessä ja toisiaan tukevassa vuorovaikutussuhteessa. Näemme teorat, mallit ja hypoteesit eräänlaisina harjoitusvastustajina, apuvälineinä, joita tulee käyttää soveltaen ja kehittäen niitä edelleen tekeillä olevassa tutkimuksessa paremmin toimiviksi. Niiden tehtävä on ennen kaikkea tarjota tutkijalle ideoita erilaisista näkökulmista ja tavoista tarkastella ja tulkita erilaisia ilmiöitä. Niitä ei tulisi nähdä sitovina ja pakottavina, vaan käyttää niitä ”omiin tarpeisiin niiden henkeä erityisesti kunnioittamatta.”¹⁰ Ne ovat yleistyksiä, jotka mahdollisimman taloudellisesti¹¹ kiteyttävät tutkittavan ilmiön keskeisimmät piirteet eli ne piirteet, jotka ovat kiinnostavia myös suhteessa muihin ilmiöihin.

Teorat ja mallit tarjoavat tutkijalle käsitteet (kielen), joiden avulla on mahdollista operoida.¹² Tutkijaa ympäröivä todellisuus on jo itsessään käsitteellistynyt, joten tarvitsemme välineitä tietoisesti käsitellä myös omaa suhdettamme itseämme ympäröivään todellisuuteen. Historioitsijan on oltava kä-

4. Hyrkkänen (2002) 200–203, sit. 218.

5. Urpo Kovala (2001) *Anchorage of Meaning*, Frankfurt am Main: Peter Lang, 108–111.

6. Heikki Luostarinen & Esa Väliaverron (1991) *Tekstinsyöjät – Yhteiskuntatieteellisen tekstin lukutaidosta*, Jyväskylä: Vastapaino, 86.

7. Luostarinen & Väliaverron (1991) 90.

8. Anselm Strauss (1995) *Notes on the nature and development of general theories*, *Qualitative Inquiry* 1, 3.

9. Ks. myös Juha Sihvola (2003) *Tiede ja edistys historiassa*, teoksessa K. Ahonen et al. (toim.) *Toivon historia. Toivo Nygårdille omistettu julkaisukirja*, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos, 357, jonka mukaan kaikki historialliset esitykset aina sisältävät teoreettista ainesta, joka ei palaudu menneeseen todellisuuteen, vaan on seurausta historiallisten esitysten tulkitsevasta luonteesta.

10. Risto Alapuro (2000) ’Kolme esimerkkiä vakuutavuudesta sosiologiassa’, teoksessa M. Linko et al. (toim.), *Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, tutkimuksesta ja elämäkerrallisuudesta*, *Nykykulttuuritutkimusyksikön julkaisuja* 65, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 76.

11. Taloudellisuusperiaatteesta ks. Antti Eskola (1969) *Sosiologian tutkimusmenetelmät I*, Porvoo: WSOY, 164.

12. Esim. Eskola (1969) 164–169.

sitteiden suhteen herkkä myös ajallisesti eli otettava huomioon käsitteiden historiasidonaisuus. Käsitteelliseen tietoisuuteen liittyy olennaisena osana käsitteiden määrittely ja analysointi sekä jatkuva keskustelu tutkimuksen kannalta keskeisten käsitteiden kattavuudesta, luonteesta ja sisällöstä. Käsitehistoriallisella tutkimusotteella on tässä suhteessa annettavaa muulle historian tutkimukselle.

Tutkimuksen tekemisessä avainasemassa on tutkijan taito asettaa kysymyksiä ja problematisoida havaitsemaansa. Tutkijan on yhtäältä kyettävä hahmottamaan kokonaisuuksia, toisaalta kaivautumaan mahdollisimman syvälle tarkastelemaansa ilmiöön. Perspektiivin vaihtamista voi helpottaa tukeutuminen käsitteelliseen ja teoreettiseen tietoisuuteen. Parhaimmillaan tutkija voikin ”simuloida” erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia ja jopa leikitellä niillä. Mielestämme tämä ”älyllinen leikkiminen” kuuluu oleellisesti siihen osaan tutkimusprosessia, jonka aikana tutkija vähitellen muotoilee mm. relevantit kysymyksenasettelut, lähestymistavat ja kontekstit.

Metodologinen harjaantuneisuus ja metodien tuntemus

Vastaväittäjä kysyi: ”Mistä nämä luvut on saatu?” Väittelijä (nytemmin professori ja dekaani) vastasi: ”En minä tiedä, tytöt sen saivat koneelta.”¹³

Perinteinen tieteellisen tutkimuksen periaate on käyttää ja tuoda julki käytetyt tutkimusmenetelmät niin, että samalla aineistolla samoja menetelmiä seuraamalla toinen tutkija päätyisi samoihin johtopäätöksiin. Historiantutkimuksen – toki myös muiden alojen – osalta periaatteen toteuttamiseen vaikuttaa tutkijan ja hänen kohteensa ainutkertainen suhde. Esimerkiksi biografiseen tutkimukseen vaikuttavia tekijöitä ovat tutkijan sukupuoli, ikä, elämäkokemus, ihmiskuva jne. Historiantutkimuksen aineisto on usein myös epäyhtenäistä. Sen käsitteilyssä tarvitaan erilaisia lähestymistapoja. Tutkimuksen etenemisen seurattavuuteen ja arvioitavuuteen tuleekin alallamme kiinnittää erityistä huomiota.

Yksi tapa määrittellä metodi on johtaa se

etymologisesta juurestaan ”tieksi jota pitkin on kuljettava”¹⁴. Imperatiivimuoto antaa helposti kuvan vain yhdestä sallitusta tiestä. Siksi avarramme metaforaa ja ymmärrämme metodisen työskentelyn matkaksi, jonka taittaminen edellyttää monipuolisia kulkuvälineitä ja maaston- ja kartanlukutaitoa. Metodisen kokonaisuuden ja työstämisen hallinta ei ole suoraviivaista tai helppoa, jonkun valmiiksi rakentaman tien kulkemista. Tutkimusten reitit ovat yksilöllisiä, tutkimuskohtaisia – ne täytyy tutkijan itse päättää, raivata ja kulkea – vaikka muista tutkimuksista saakin tarpeellisia kokemuksia ja vinkkejä.

Jatkokoulutuksen osalta metodisten valmiuksien parantamiseen tähtäävän työn tulisi kiinnittää huomiota vähintään kolmeen osatekijään. Ensinnäkin metodeihin tulisi perehtyä substanssitasolla. Toiseksi tulisi kiinnittää huomiota metodien käytön ja metodisen työskentelyn tärkeyden ja tietoisuuden korostamiseen ja harjaannuttamiseen. Kolmanneksi tulisi oppia arvioimaan metodeja niiden käytön seurausten näkökulmasta: mikä suhde metodivalinnoilla on tulkintoihin? Eritoten tämän aspektin kohdalla tulee esiin teorian ja metodologian yhteenkietoutuva suhde. Siihen toki liittyy myös mm. kysymyksenasettelu ja käytetty lähdepohja. Toisen ja kolmannen funktion voi tiivistää maksimiksi, että tutkimuksen ollakseen tutkimusta tulee olla tietoinen omasta tutkimusluonteestaan. Näemme metodit Suvi Ronkaisen tapaan ”konstruktio- nistisesti käytäntöinä ja valintoina, jotka muotouttavat, tietynlaistavat ja tässä mielessä myös näkökulmaistavat tietoa... Siten se, mitä tieteelliseltä metodilta voi vaatia on *tietämisestään tietäminen*: mitä tietää ja millä kriteereillä tietää sen, mitä tiedoksi kutsuu.”¹⁵

Konkreettisia ehdotuksia

Yksi ratkaisu tutkijankoulutuksen tehostamiseksi voisi olla sen suuntaaminen ongelmakeskeiseen lähestymistapaan ylittämällä entistä useammin oppiaineiden välisiä rajoja. Tämä voisi tapahtua niin yliopistojen välillä kuin niiden sisällä, esimerkiksi tiedekuntien tasolla tai eri tiedekuntien ja/tai

laitosten välillä.¹⁶ Se mahdollistaa mm. yhteisten metodisten taitojen ja eri tieteenalojen välisen ymmärryksen lisäämisen. Järjestely on myös taloudellisesti perusteltu.

Seminaarityöskentely on keskeisimpiä tutkijankoulutuksen työmuotoja, jonka käyttöä on edelleen varaa monipuolistaa ja tehostaa. Esimerkiksi teemaseminaarit kohdentavat ja syventävät aiheiden käsittelyä. Myös seminaareissa käsiteltävien papereiden tulisi paremmin tukea tutkimusprosessia, käsitellä juuri sillä hetkellä tutkijan kannalta ajankohtaista ongelmaa. Seminaareihin voisi tuoda keskustelun kohteeksi esim. aihepiirin tutkimustraditiota, metodeja tai (teoreettisia) lähtökohtia käsitteleviä tekstejä. Samalla on oivallinen tilaisuus myös harjoitella monen yleisön problematiikkaa kohdentamalla tekstinsä niin että sillä on tutkijantaidollisesti annettavaa yleisölle.

Tutkijakoulutettavat tulisi sitouttaa tutkimustyön perusvalmiuksien hankkimiseen, joiden tulee ylittää väitöskirjatyössä tarvittavat valmiudet. Siten esimerkiksi selkeästi kvalitatiivista tutkimusta tekevän tutkijan tulisi hallita jossain määrin myös kvantitatiivisia metodeja ja päinvastoin. Tämä lisää tutkimuskirjallisuuden lukutaitoa ja tutkimusalojen välistä ymmärrystä. Samalla se heijastuu myös kontekstointiin ja muiden omaa tutkimusta koskevien valintojen tekemiseen. Yleisiin perusvalmiuksiin kuuluvat

myös tiedonhankinta ja -käsittely, esiintymis- ja opetustaidot sekä kyky popularisoida tutkimuksen sisältöjä.

Omaaloitteisuus, itsenäisyys ja aktiivisuus ovat tutkijan tavoiteltavia ominaisuuksia. Tutkijankoulutettavan roolissa tämä tarkoittaa mm. pyrkimystä tutkijankoulutuksen kehittämiseen tuomalla esiin näkemyksiä koulutustarpeista ja -tavoitteista. Samojen ominaisuuksien tulisi johtaa myös sitoutumiseen tutkijankoulutukseen, jolta toivomme selkeämpiä päämääriä ja suurempaa antia. Laadukas tutkijankoulutus antaa entistä paremmat lähtökohdat toimia väittelyn jälkeen uskottavasti ja tieteellisesti korkeatasoisesti tutkimuksen kentällä. ■

13. Jorma Kuistio (1999) 'Niin muuttuu maailma', teoksessa *Matkalla Kojamoon. Muisteluksia Lapin yliopiston alkuvaiheista, Lapin yliopiston ballinnon julkaisu* 41, Rovaniemi: Lapin yliopisto, 154.

14. Esim. Hyrkkänen (2002) 13.

15. Suvi Ronkainen (2002) *Vallan metodit ja metodien valta, Sosiologia* 2/2002, 134–135. Alleviivaus Ronkaisen.

16. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston humanistisessa tiedekunnassa on viimeisen vuoden aikana kokeiltu tiedekunnan yhteistä jatkokoulutusta: <http://tehdas.arthis.jyu.fi/schildt/index.php?p=tutkijakoulutus> (16.4.2003). Tutkijankoulutukseen liittyviä ongelmia on pohdittu myös mm. Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksella: <http://www.valt.helsinki.fi/yhis/polhis/opetus/tulevat-tilaisuudet.html#6> (16.4.2003) ks. kohta jatkokoulutuksen kehittäminen.